

СПЕЦИФІКА ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

У статті розглянуто питання електронної комерції та господарської діяльності підприємств в умовах ІТ-технологій, визначено в них місце та роль електронних грошей. Встановлено специфічні властивості електронних грошей та окреслено їх вплив на бухгалтерський облік грошових коштів суб'єкта господарювання

Постановка проблеми. Електронні гроші стрімко увійшли у розрахунків між суб'єктами господарювання, поряд зі звичайними грошовими коштами (готівкою та безготівковою формою коштів). Цей факт пояснюється тим, що електронні гроші дозволяють реалізувати дві вимоги розрахункових процесів – миттєвість здійснення розрахунку та відсутність регіональних обмежень у проведенні розрахунків.

Значну роль у розповсюдженні розрахунків електронними грошима відіграє швидкий розвиток електронної комерції, яка є результатом впровадження розробок інформаційно-комунікаційних технологій. Даний вид комерції є способом ведення господарської діяльності, за якого всі (або більшість) господарські процеси/операції (реалізація, реклама, маркетинг, гарантійне обслуговування, вилучення виручки та ін.) здійснюються в електронному вигляді у мережі Інтернет на основі відповідних комп'ютерних програм.

Система бухгалтерського обліку як механізм інформаційного забезпечення управління підприємством, не залишає без уваги вищеописані процеси. Однак вони на сьогодні є практично не дослідженими, дослідження тільки набирають оберти. Тому удосконалення положень організації та методики бухгалтерського обліку електронних грошей, як нового специфічного об'єкта обліку, дозволить поліпшити оперативне управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями бухгалтерського обліку безготівкових розрахунків в цілому займається невелике коло вітчизняних науковців: О.А. Шевчук, Н.В. Дубенко, С.П. Поліщук, серед російських вчених значний науковий інтерес представляють праці В.Ф. Попова, В.С. Геращенко, Г.А. Шварца, А.М. Косого, С.В. Анурєєва. Слід також відмітити, що значну увагу науковці приділяють і питанням бухгалтерського обліку, контролю та аналізу операцій з векселями як окремої форми безготівкових розрахунків (О.Ю. Большакова, С.З. Мошенський, О.В. Амеліна, Л.М. Гавриловська). Однак проблемні питання бухгалтерського обліку, контролю та аналізу розрахунків електронними грошовими коштами залишаються осторонь наукових досліджень, що і призводить виникнення до реальних проблем на практиці у відповідних підсистемах системи управління суб'єктом господарювання.

Метою дослідження є вивчення економічної природи електронних грошей, визначення особливостей розрахунків з використанням таких коштів та удосконалення методичного підходу до облікового відображення електронних грошових коштів суб'єкта господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. При впровадженні електронної комерції в господарські процеси підприємства всі розрахункові операції починають відбуватися в електронному середовищі з використанням у електронних грошей. Саме цей інструмент розрахунків дозволяє швидко та безпечно здійснювати оплату таких найбільш розповсюджених в мережі Інтернет видів товарів, робіт, послуг та сервісів:

- замовлення в Інтернет-магазинах;
- інформаційні Інтернет-видання (засоби масової інформації, фахові, тематичні, періодичні видання);
- послуги зв'язку через комунікаційні системи, приклад Skype;
- послуги реклами (розміщення реклами в мережі Інтернет; мається на увазі діяльність самих рекламних агентств);
- послуги фінансового характеру (операції на біржах, інвестиції у НУІР-фонди, зокрема Forex Club, Forex4you, Kf-forex.ru та інші);
- інформаційні та довідкові послуги (платні пошукові послуги);
- цифрові товари (програмні продукти різних напрямів використання, книжки, методики, програми, відео/аудіо);
- інтернет-аукціони;
- розробка веб-сайтів, послуги їх супроводження, оплата доменних імен, хостингу (надання дискового простору для розміщення веб-сайтів на веб-сервері) тощо.

Також в науковій літературі виділяють декілька схем реалізації електронної:

- 1) "B2C" ("бізнес-споживач") – економічна взаємодія суб'єктів господарювання та споживачів результатів їх діяльності, яка полягає у використанні різних елементів системи електронної комерції, зокрема електронних грошей;
- 2) "C2C" або "споживач-споживач" – економічні відносини між фізичними особами в мережі Інтернет;
- 3) "B2B" або "бізнес-бізнес" – господарські відносини між суб'єктами господарювання (юридичними особами);
- 4) "B2G" або "бізнес-уряд" – здійснення державних закупівель у суб'єктів господарювання (даний вид комерції поки що не знайшов свого місця в господарських відносинах нашої країни; є поширеним закордоном) та ін.

Таким чином, розвиток електронної комерції та відсутність будь-яких єдиних стандартів в цій галузі призвели до виникнення великої кількості процесорів оплати (платіжних/розрахункових систем) зі своїми відповідними грошовими одиницями (електронні гроші). Сьогодні найбільш відомими та задіяними у розрахункових операціях в мережі Інтернет є: Webmoney, RBK Money, Яндекс.Деньги, Інтернет.Деньги, E-Gold, PayPal, LiqPay, Z-Payment, Assist, EasyPay, Moneymail, INO Card, ICQMoney, CyberPlat, E-Port, Bank o Phone, E-pay, Ukash, Portmone, Fethard и другие. Вибір конкретного виду електронних грошей залежить від багатьох факторів: чи проводяться розрахунки в межах однієї країни, чи пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю суб'єкта господарювання; наявність пунктів поповнення рахунків електронних грошей (електронних гаманців) та пунктів обміну умовних одиниць тієї чи іншої платіжної системи; зручність користування, наявність служби підтримки, швидкість реагування розробників системи при виникненні збоїв процедури розрахунків та інші.

Електронні гроші з'явилися відносно нещодавно. Феномен виникнення таких грошей пов'язують з першим перерахуванням коштів через телеграф (США, 1918 р.). Однак електронні гроші саме такого інформаційно-економічного наповнення (змісту), якими ми їх сьогодні знаємо, активно почали впроваджуватись в господарську діяльність в період 1993-1998 рр. Тому можна з впевненістю стверджувати, що з позиції бухгалтерського обліку електронні гроші є новим об'єктом дослідження. Звичайно їх можна віднести до безготівкових розрахунків та виділити як окрему форму, однак існує і ряд специфічних властивостей досліджуваного нами об'єкта, які безпосередньо впливають на порядок його відображення в бухгалтерському обліку. До таких властивостей слід віднести те, що:

- електронні гроші генеруються та перераховуються не банківськими установами, а операторами платіжних систем (до них відносять – розробника, власника, адміністратора електронної системи; організації, що приймають кошти

до зарахування для подальшої трансформації у електронні гроші), тобто групою осіб, які в більшості випадків є або фізичними особами, або суб'єктами господарювання, що не належать до фінансово-кредитних установ;

– електронні гроші, у зв'язку з наявністю різноманітних платіжних систем, мають безліч варіантів умовних валют, які застосовуються окремими суб'єктами електронної комерції.

В Російській Федерації питання методики бухгалтерського обліку електронних грошей є також не до кінця законодавчо врегульованим. Однак професійні бухгалтери, які працюють з розрахунками електронними грошовими коштами, мають два відпрацьованих підходи до їх відображення в бухгалтерському обліку [1]:

1) електронні гроші визнаються як фінансові вкладення та обліковуються на відповідних рахунках (це чітко регламентується нормами Цивільного кодексу Російської Федерації);

2) універсальний підхід, який передбачає ведення обліку всього майна суб'єкта господарювання в національній валюті. В даному випадку електронні гроші пропонують обліковувати на рахунку "Спеціальні рахунки в банках". Однак Шпак А. [1] зазначає, що на думку більшості експертів, облік електронних грошових коштів на рахунку "Спеціальні рахунки в банках", виходячи з того, що оператор платіжних систем не є банківською установою.

Відповідно до вищезазначеного, на нашу думку, не правильним є підхід до облікового відображення наявності та руху електронних грошей на рахунку 31 "Рахунки в банках". Доречнішим є відображення електронних грошей в обліку на рахунку 33 "Інші кошти" як окремого виду грошових коштів суб'єкта господарювання. Тому доцільно ввести до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [2] окремий субрахунок до рахунку 33 "Інші кошти": 335 "Електронні грошові кошти". Також слід передбачити можливість ведення на підприємстві аналітичного обліку за такими напрямками: за обраною платіжною системою (наприклад, WebMoney Transfer – система миттєвих Інтернет-розрахунків), за умовною валютою електронного гаманця (наприклад, відповідно до системи WebMoney Transfer: U-кошелек – WMU (гривня), R-кошелек – WMR (російський рубль), Z-кошелек – WMZ (долар США), E-кошелек – WME, B-кошелек – WMB (білоруський рубль), G-кошелек – WMG (золото)).

Висновки та пропозиції. Отже, результати дослідження показали, що електронні гроші є новим об'єктом бухгалтерського обліку, який має ряд специфічних особливостей, зумовлених технологією проведення розрахунків в мережі Інтернет. Наведені пропозиції дозволять розробити методику бухгалтерського обліку електронних грошей для можливості інформаційного забезпечення апарату управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шпак А. Отражение WM в бухучете / А. Шпак. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://owebmoney.ru/articles/buhg.shtml>

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій N 291 від 30.11.1999 року (зі змінами від 28.10.2011 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893-99>

ГОНЧАРУК Михайло Олександрович – здобувач кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 21.09.11 р.